

Zdravotní gramotnost české populace: Výsledky reprezentativního šetření

1

ZDENĚK KUČERA

Proč se zabývat zdravotní gramotností?

Zdraví 2020: Evropská strategie

3

- Pojem „zdravotní gramotnost“ se vyskytuje 16x
- „Zdravotní gramotnost společnosti se stala **jedním z rozhodujících faktorů**. **Umožňuje správnou volbu** zdravého chování a do značné míry ovlivňuje dovednosti, které se vytvářejí již v dětství“
- „Zdravotní gramotnost je **slibný akční koncept**, který věnuje pozornost dynamické interakci osob a životního prostředí, v němž lidé žijí a pracují“

Zdraví 2020: Národní strategie

4

ZDRAVÍ 2020

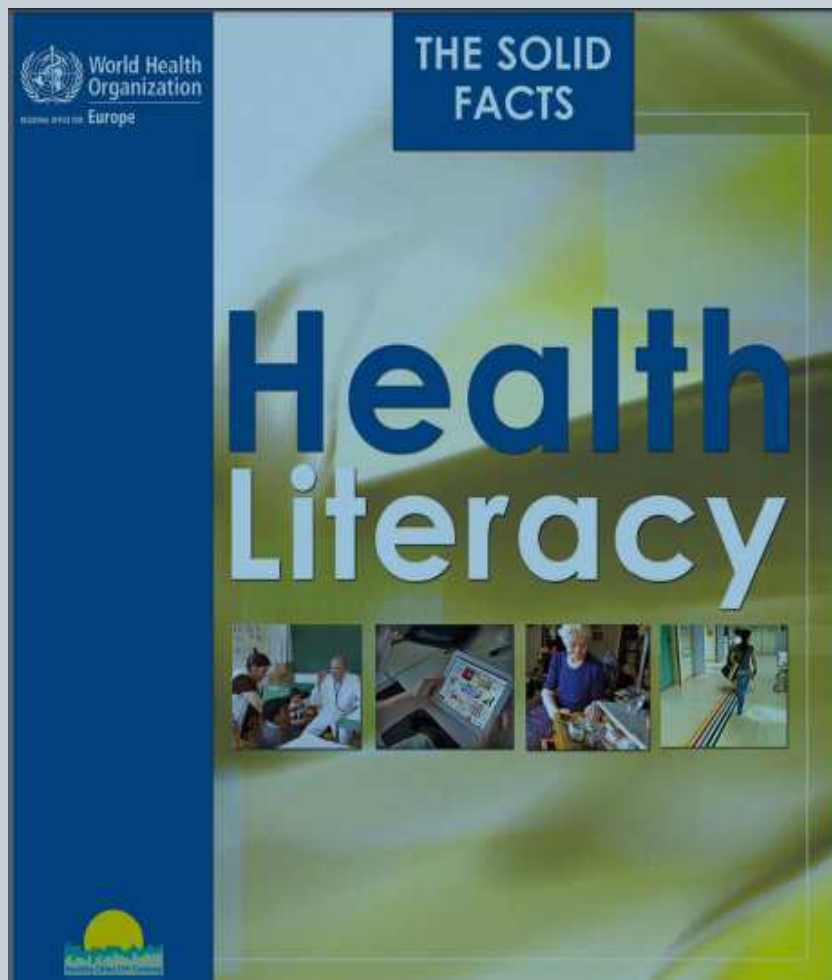
Národní strategie ochrany a podpory
zdraví a prevence nemocí

- 8 citací
- Nedílnou součástí pak tvoří **vertikální témata**, zejména rozvoj zdravotní gramotnosti a snižování nerovnosti ve zdraví, která by měla být zohledněna ve všech opatřeních na podporu zdraví“
- „Záměrem je vytvářet lepší podmínky pro zdraví, **zvyšovat zdravotní gramotnost**, posilovat samostatnost a usnadňovat ta rozhodnutí, která přispívají ke zdraví“

Klíčová příručka WHO

5

- „„Moderní“ společnosti aktivně propagují nezdravé životní styly a vzdělávací systémy **selhávají** v tom, aby jedince vybavily adekvátními dovednostmi, jak získat, porozumět, vyhodnotit a využít informace, jak zlepšit jejich zdraví“
- „Uvedený paradox vyústil v **krizi zdravotní gramotnosti** v Evropě i jinde ve světě. Téměř polovina dospělých v evropských zemích má neadekvátní nebo problematické návyky, které negativně ovlivňují zdravotní gramotnost“

Důvody zvyšování zdravotní gramotnosti

6

- 1. Z vyšší úrovně zdravotní gramotnosti v populačních skupinách profitují celé společnosti.**
- 2. Omezená zdravotní gramotnost významně ovlivňuje zdraví.**
- 3. Omezená zdravotní gramotnost souvisí se sociálním gradientem a může dále prohloubit existující nerovnosti.**
4. Osvojování návyků a schopností zdravotní gramotnosti je celoživotní proces.
5. Schopnosti a kompetence spojené se zdravotní gramotností jsou podmíněny kontextem, kulturou a prostředím.
- 6. Omezená zdravotní gramotnost je spojena s vysokými náklady zdravotnického systému (3-5% zdravotnického rozpočtu v Kanadě).**

Zdravotní gramotnost v kontextu Národní strategie Zdraví 2020

7

- Pracovní skupina pro zdravotní gramotnost vedená prof. Holčíkem
- Supervize práce skupiny: prof. Pelikan, Ludwig Boltzmann Institut, Vídeň
- Výzkum zdravotní gramotnosti je výstupem práce skupiny
- Informování o výsledcích ostatní pracovní skupiny

Zdravotní gramotnost: definice

8

- Zdravotní gramotnost je spojena s gramotností a označuje znalosti lidí, jejich motivace a kompetence **získat, porozumět, vyhodnotit a aplikovat zdravotně relevantní informace** tak, aby byli v každodenním životě schopni posoudit a rozhodovat se pokud jde o zdravotní péči, prevenci nemocí a podporu zdraví v zájmu udržení či zlepšení kvality života v průběhu životního cyklu.

COMPARATIVE REPORT ON HEALTH LITERACY IN EIGHT EU MEMBER STATES

Model zdravotní gramotnosti

10

Zdravotní gramotnost	Dostupnost zdravotních informací	Porozumění zdravotně relevantním informacím	Vyhodnocení zdravotně relevantních informací	Aplikace či využití zdravotně relevantních informací
Zdravotní péče	1. Schopnost získat informace o medicínských tématech	2. Schopnost porozumět medicínským informacím a pochopit jejich smysl	3. Schopnost interpretovat a vyhodnotit medicínské informace	4. Schopnost činit poučená rozhodnutí u medicínských problémů
Prevence nemocí	5. Schopnost získat informace o rizikových faktorech	6. Schopnost porozumět informacím o rizikových faktorech a pochopit jejich smysl	7. Schopnost interpretovat a vyhodnotit informace o rizikových faktorech	8. Schopnost posoudit relevanci informací o rizikových faktorech
Podpora zdraví	9. Schopnost získávat nové zdravotně relevantní informace	10. Schopnost porozumět zdravotně relevantním informacím a pochopit jejich smysl	11. Schopnost interpretovat a vyhodnotit zdravotně relevantní informace	12. Schopnost zaujmout poučený názor na zdravotní otázky

Index zdravotní gramotnosti

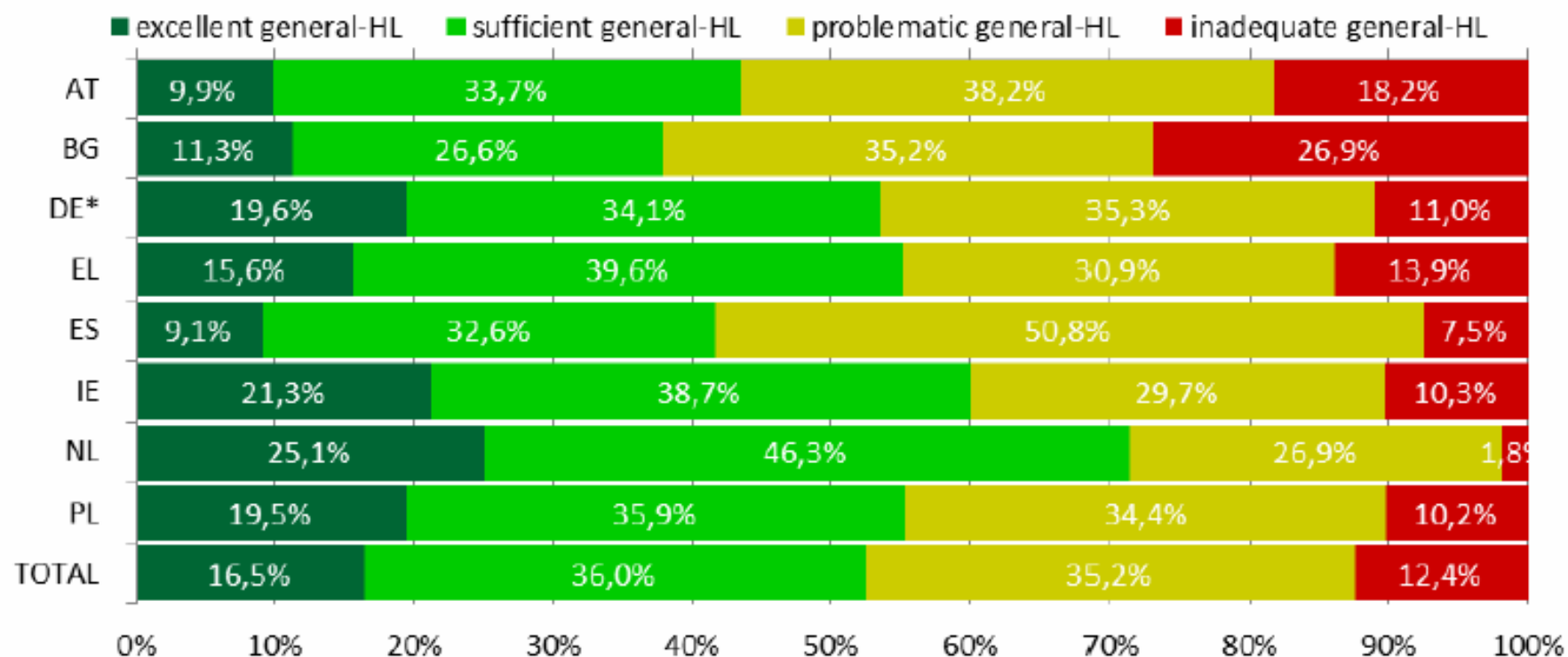
11

- Celkem 47 likertovských položek
- Tři oblasti zdravotní gramotnosti:
 - ZG v oblasti zdravotní péče: 16 položek
 - ZG v oblasti prevence nemocí: 16 položek
 - ZG v oblasti podpora zdraví: 15 položek
 - ZG obecná - celkem 47 položek
- Tři samostatné sub-indexy standardizované (0-50)
- Škála obecné zdravotní gramotnosti (0-50)

Zdravotní gramotnost v osmi zemích EU

12

Graph 10: Percentages of General Health Literacy Levels Thresholds for Countries and Total

Hlavní zjištění

13

- Téměř polovina dotazovaných Evropanů vykazuje neadekvátní nebo problematickou zdravotní gramotnost
- Nízká úroveň zdravotní gramotnosti je spojena s rizikovým chováním, horším zdravotním stavem, častější hospitalizací a zvýšenými náklady na zdravotní péči
- Zvýšení zdravotní gramotnosti přispívá k budování odolnosti jedinců i komunit, pomáhá řešit nerovnosti ve zdraví a zlepšovat úroveň zdraví a životní pohody

Realizátoři výzkumu

14

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Metodika

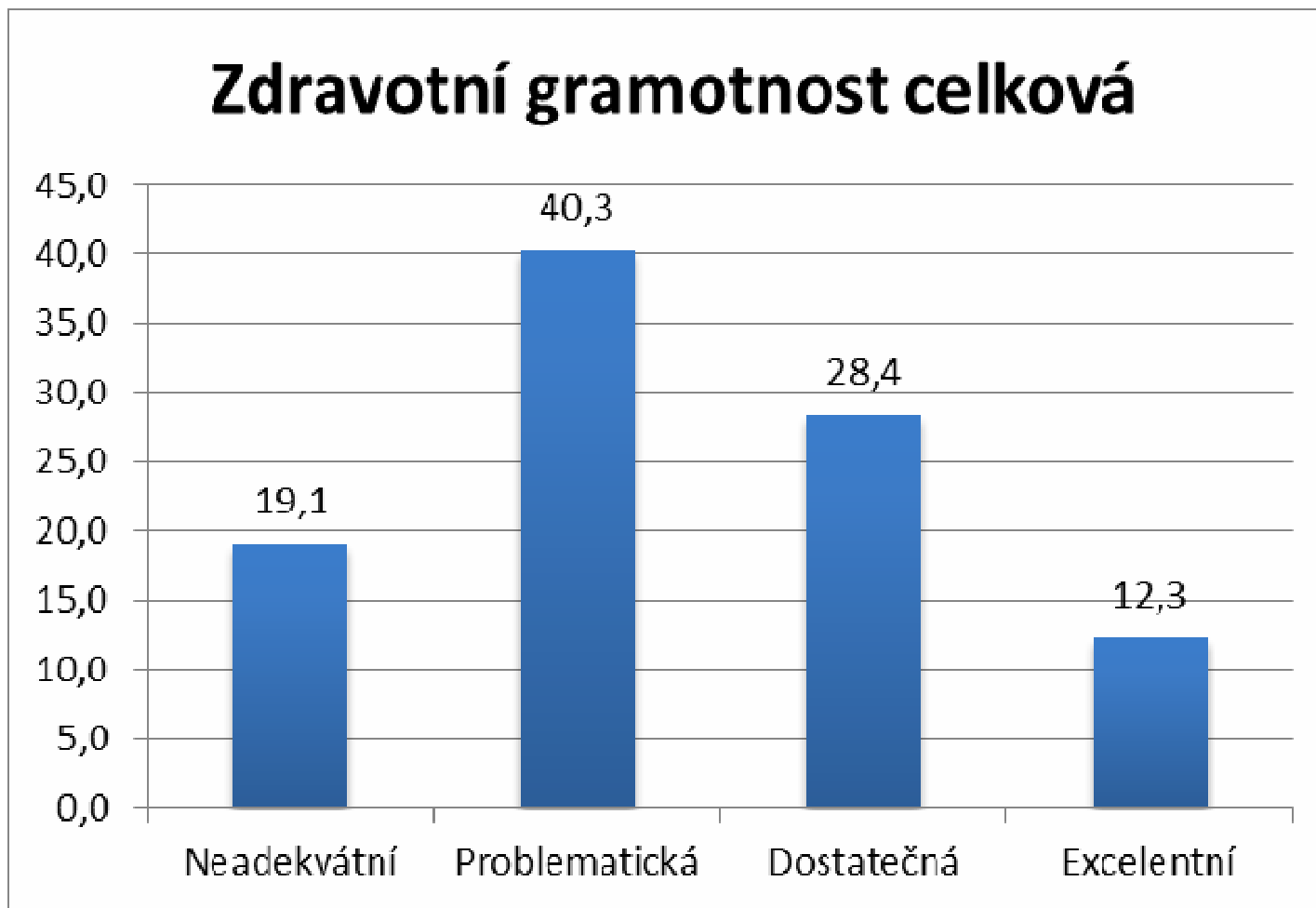
15

Cílová skupina	Obyvatelé ČR starší 15 let
Výběrová metoda	Kvótní výběr - kvóty: pohlaví, vzdělání, věk, kraj, velikost obce
Vzorek	n = 1037 respondentů
Způsob sběru dat	Osobní dotazování v domácnostech pomocí počítače (CAPI)
Dotazník	Přibližně 40 minut
Termín sběru dat	Prosinec 2014

Omezenou zdravotní gramotnost vykazuje 59,4% respondentů!

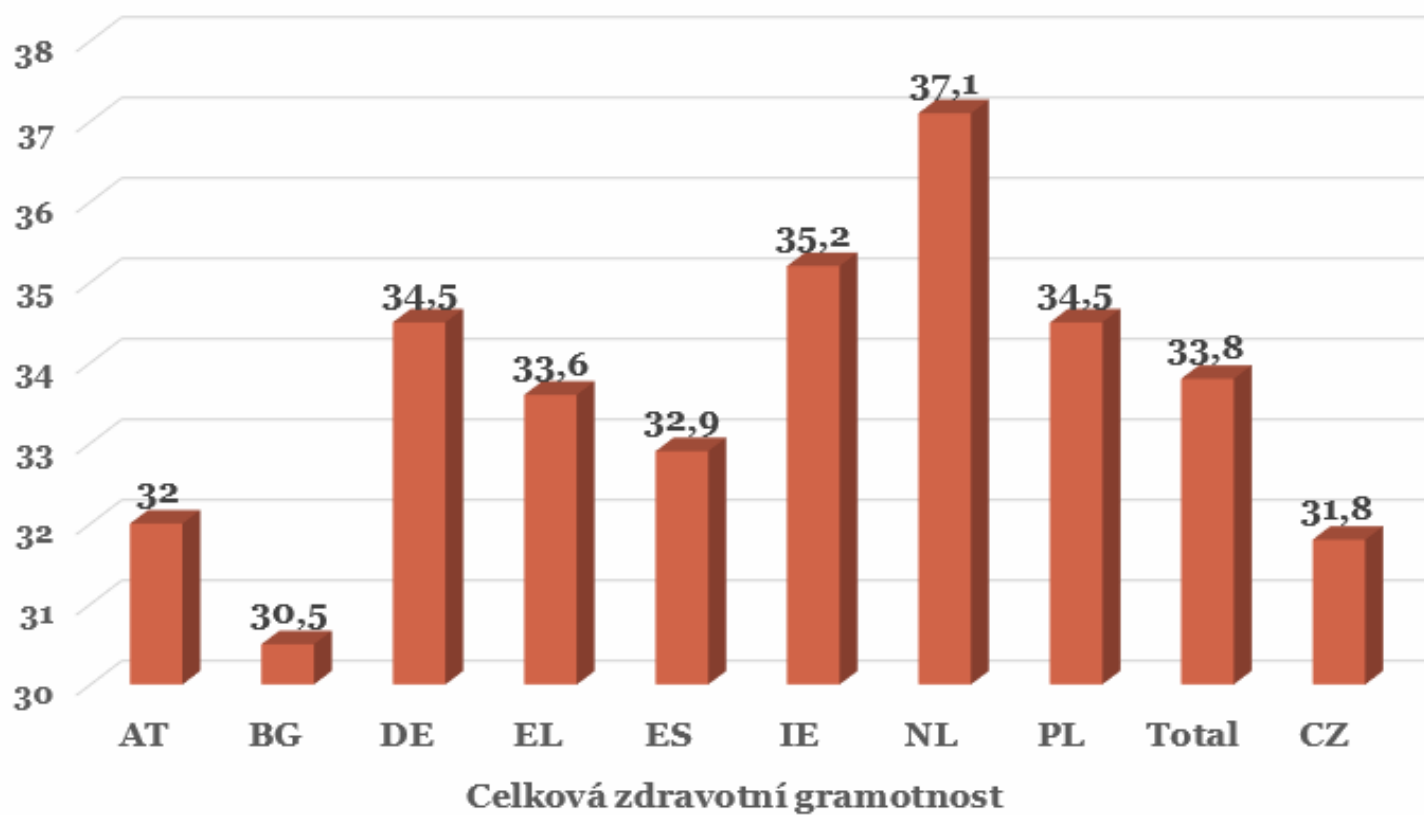
16

Zdravotní gramotnost celková

Zdravotní gramotnost celková - EU

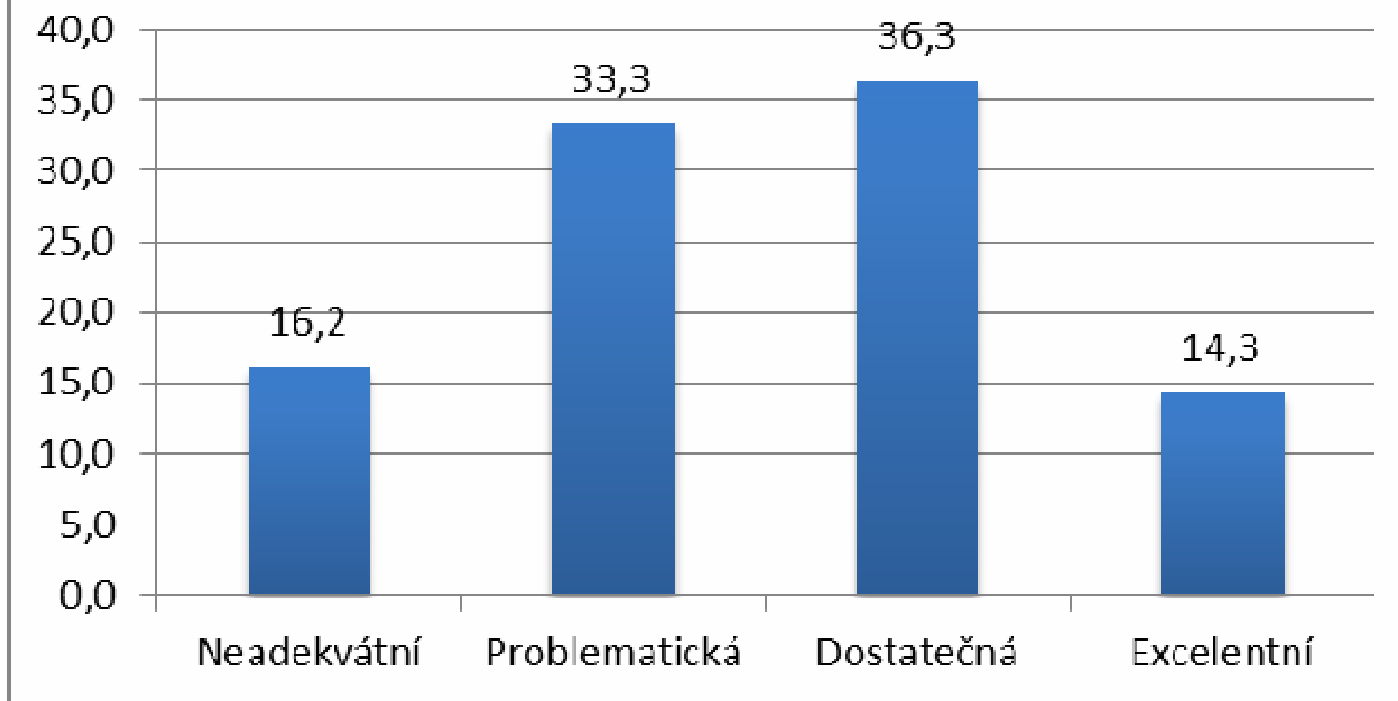
17

Zdravotní péče: Omezená zdravotní gramotnost: 49,5%

18

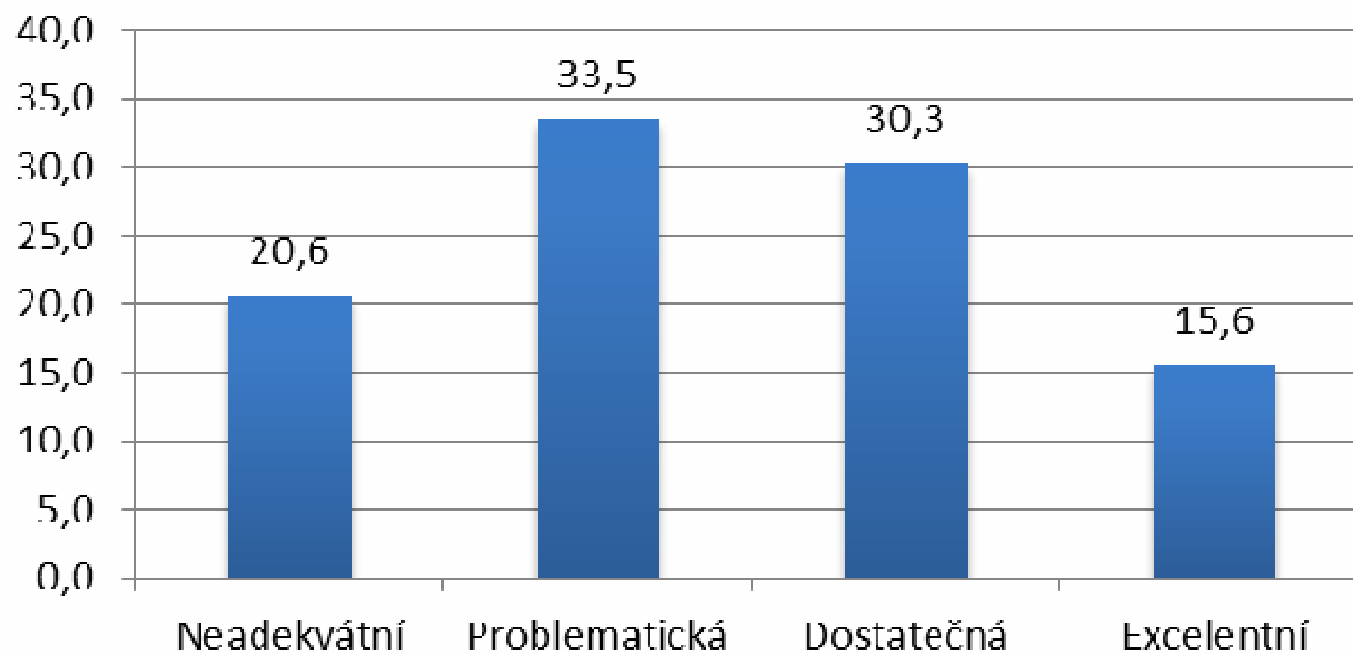
Zdravotní gramotnost v oblasti zdravotní péče

Prevence nemocí: Omezená zdravotní gramotnost 54,1%

19

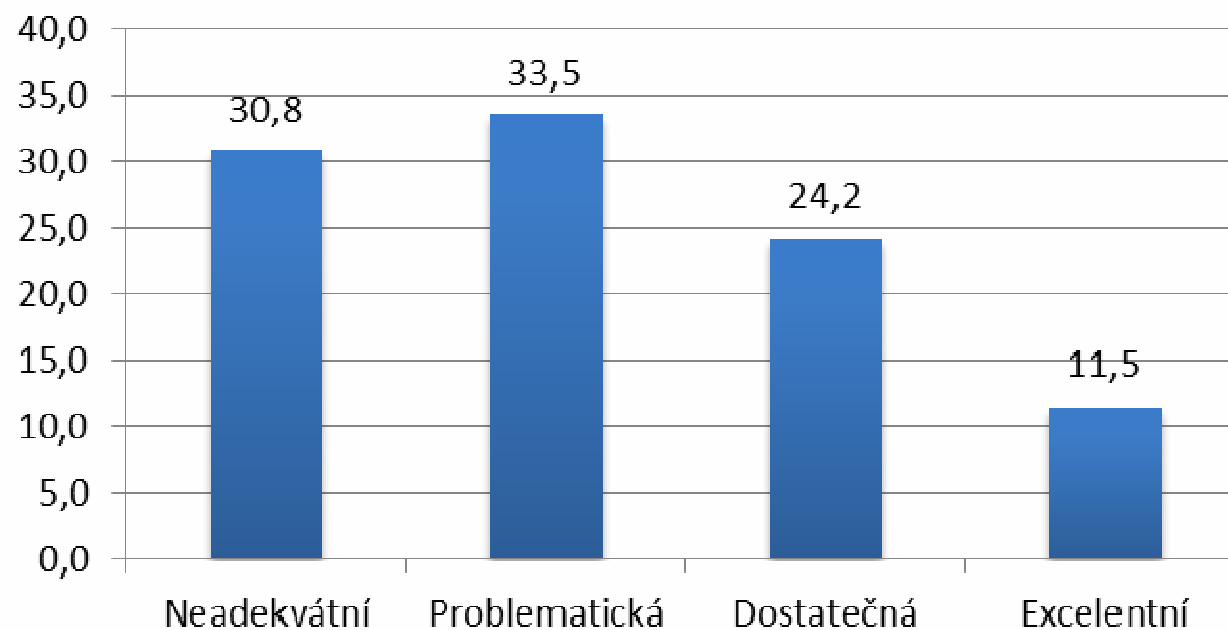
Zdravotní gramotnost v oblasti prevence nemocí

Podpora zdraví: Omezená gramotnost 64,1%!

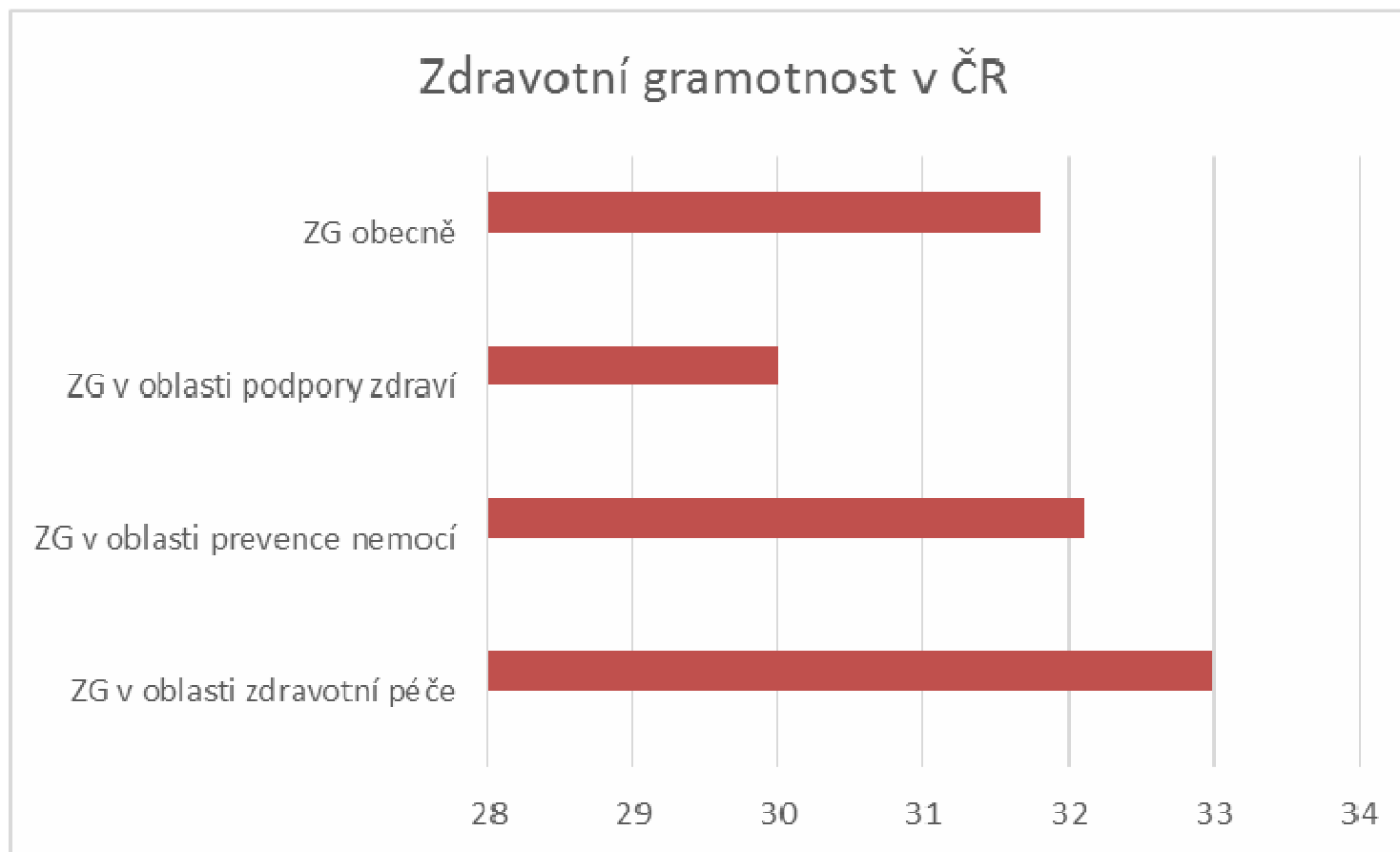
20

Zdravotní gramotnost v oblasti podpory zdraví

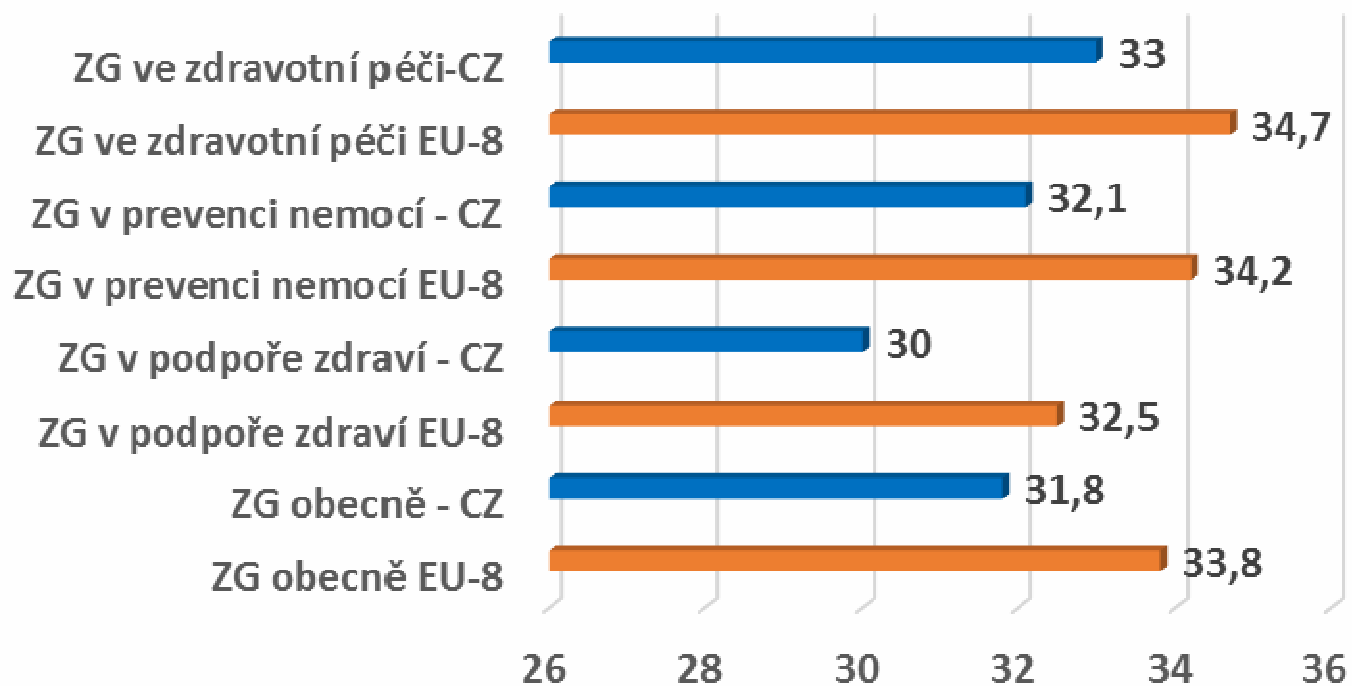

Největší deficit v oblasti podpory zdraví

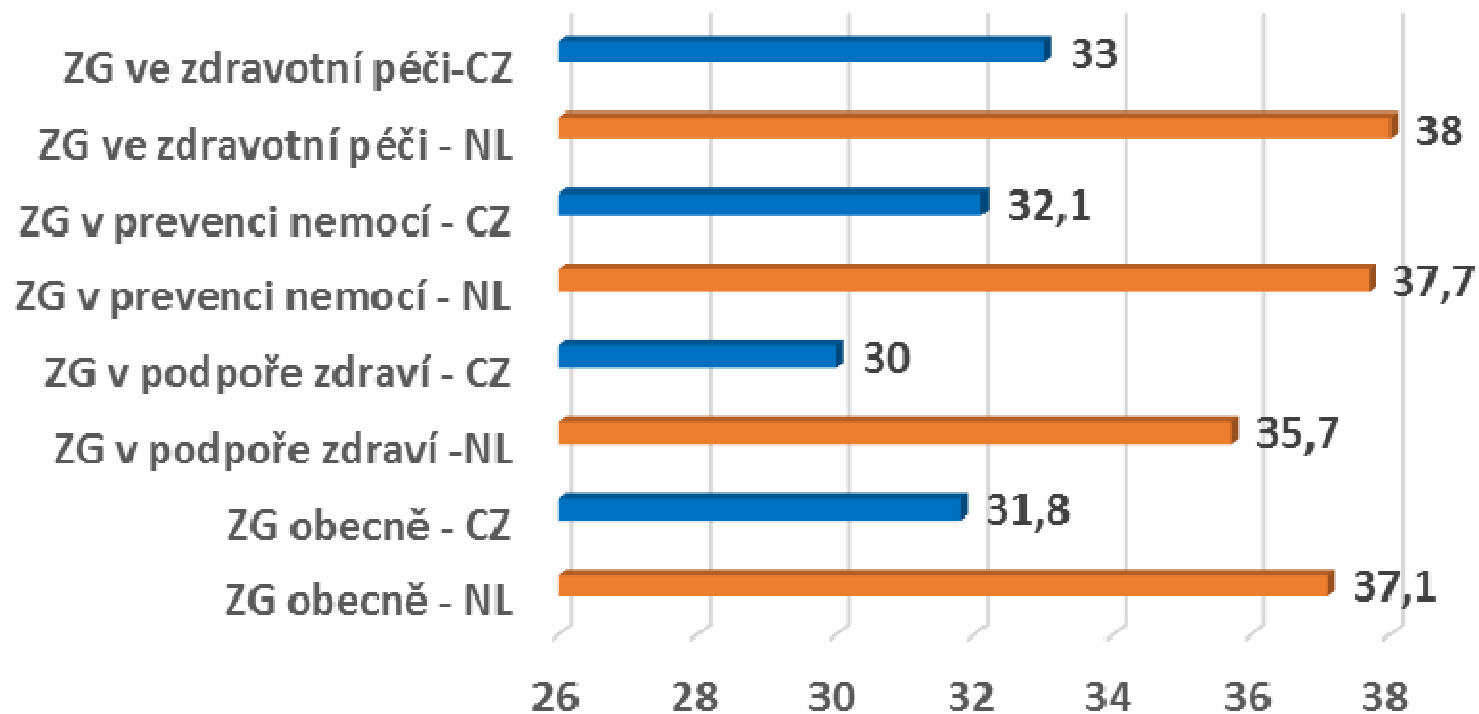
21

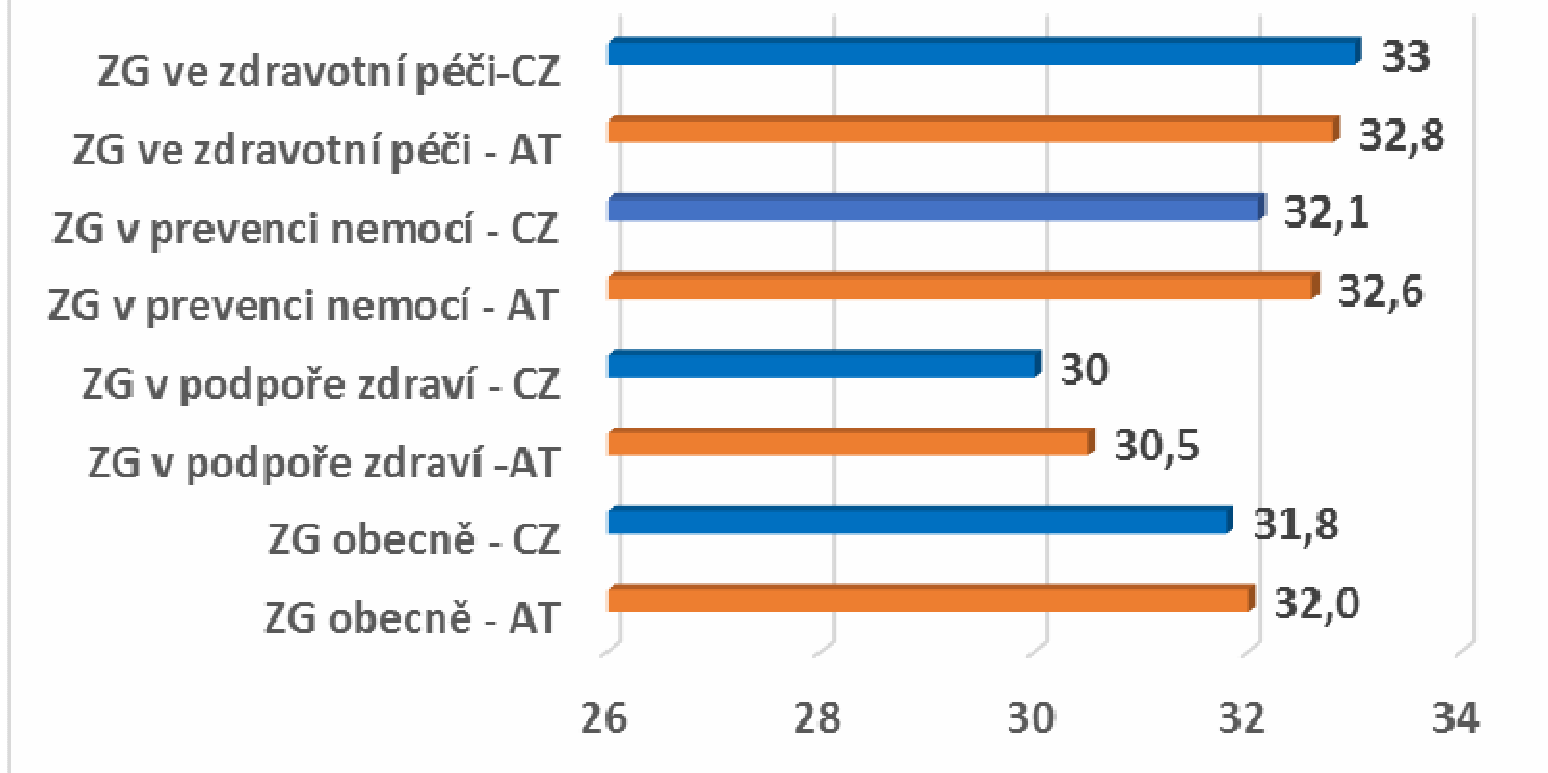
Zdravotní gramotnost (ZG) v ČR a EU-8

Zdravotní gramotnost (ZG) v ČR a Nizozemsku

Zdravotní gramotnost (ZG) v ČR a Rakousku

5.5 Establishment of the **Austrian Health Literacy Plattform (ÖPGK)** with a coordination unit in the Fund for a Healthy Austria (FGÖ)

The platform has 5 objectives/ functions/ tasks

1. Supporting a long-term development and establishment of health literacy in Austria
2. Facilitating networking, collaboration, experience exchange and collaborative learning.
3. Enabling and coordinating measures between politics- and other areas of society.
4. Develop a shared understanding, disseminate knowledge and enable innovation.
5. Set up a monitoring and reporting system, develop transparency and quality.

Komparace odpovědí ČR vs. průměr EU

26

- Srovnání % negativních odpovědí („docela obtížné“ a „velmi obtížné“ na 47 otázek
- V **39** případech v českém souboru vyšší procento negativních odpovědí
- V **8** případech nižší procento
- Horší výsledky především u otázek vztahujících se k **podpoře zdraví**

Položky přesahující nejvýrazněji průměr negativních odpovědí

27

1. ... udělat rozhodnutí zlepšit vaše zdraví (+18%)
2. ... rozhodnout se, zda byste se měl(a) nechat očkovat proti chřipce (+ 11,1%)
3. ... ovlivnit vaše životní podmínky, které mají vliv na vaše zdraví a vaši pohodu (+ 10,4%)
4. ... posoudit, jak vám vaše bytové poměry pomáhají udržovat si zdraví (+ 9,3%)
5. ... posoudit, co z vašeho každodenního jednání je spojeno s vaším zdravím (+ 8,7%)
6. ... vstoupit do sportovního klubu, nebo se zapojit do skupinového cvičení, pokud byste chtěl(a) (+ 8,3%)

Položky pod průměrem negativních odpovědí

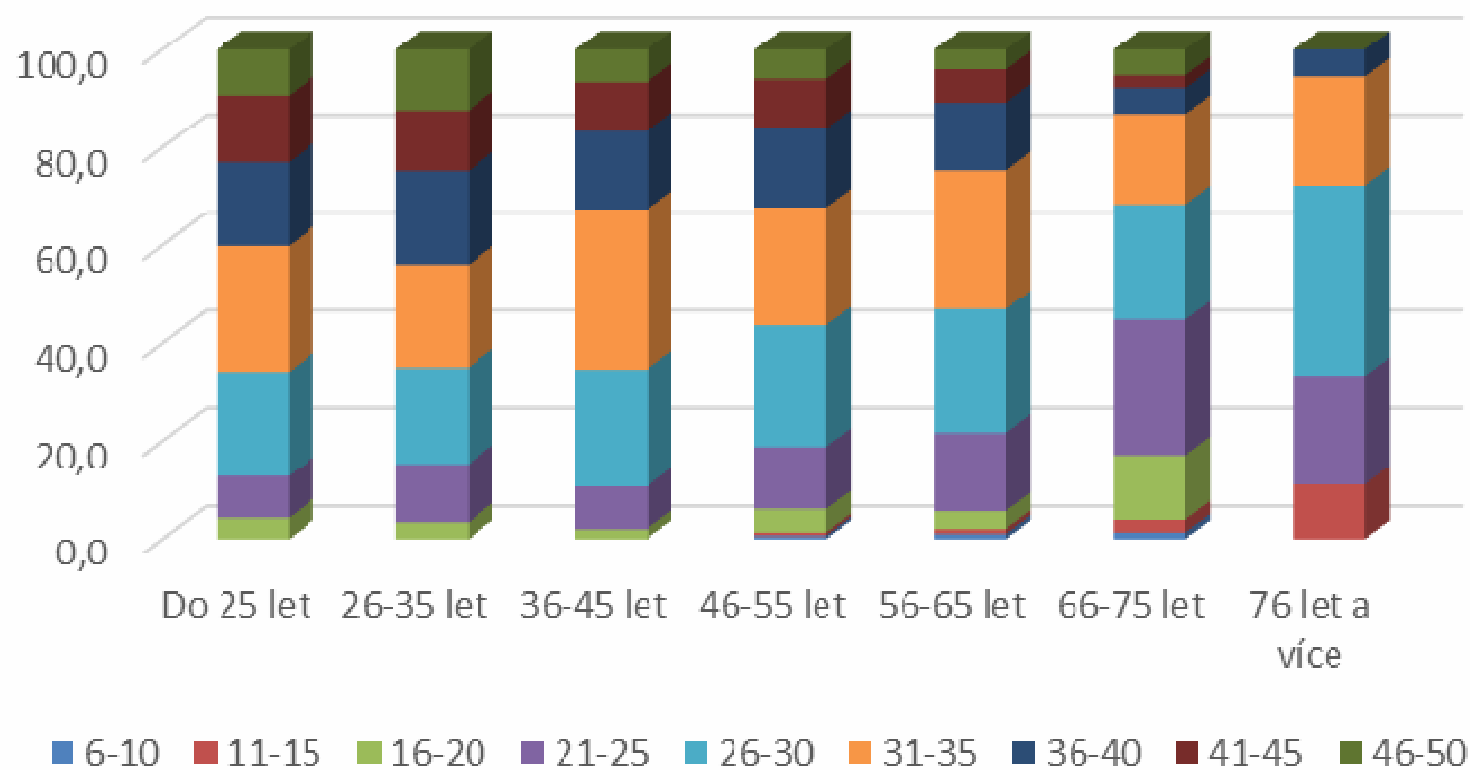
28

1. ... dozvědět se o politických změnách, které mohou ovlivnit zdraví (- 5,8%)
2. ... zjistit, co udělat v případě potřeby naléhavé lékařské pomoci (- 4,5%)
3. ... pochopit příbalový leták, který je přiložen k vašemu léku (- 4 %)

S věkem klesá úroveň zdravotní gramotnosti

29

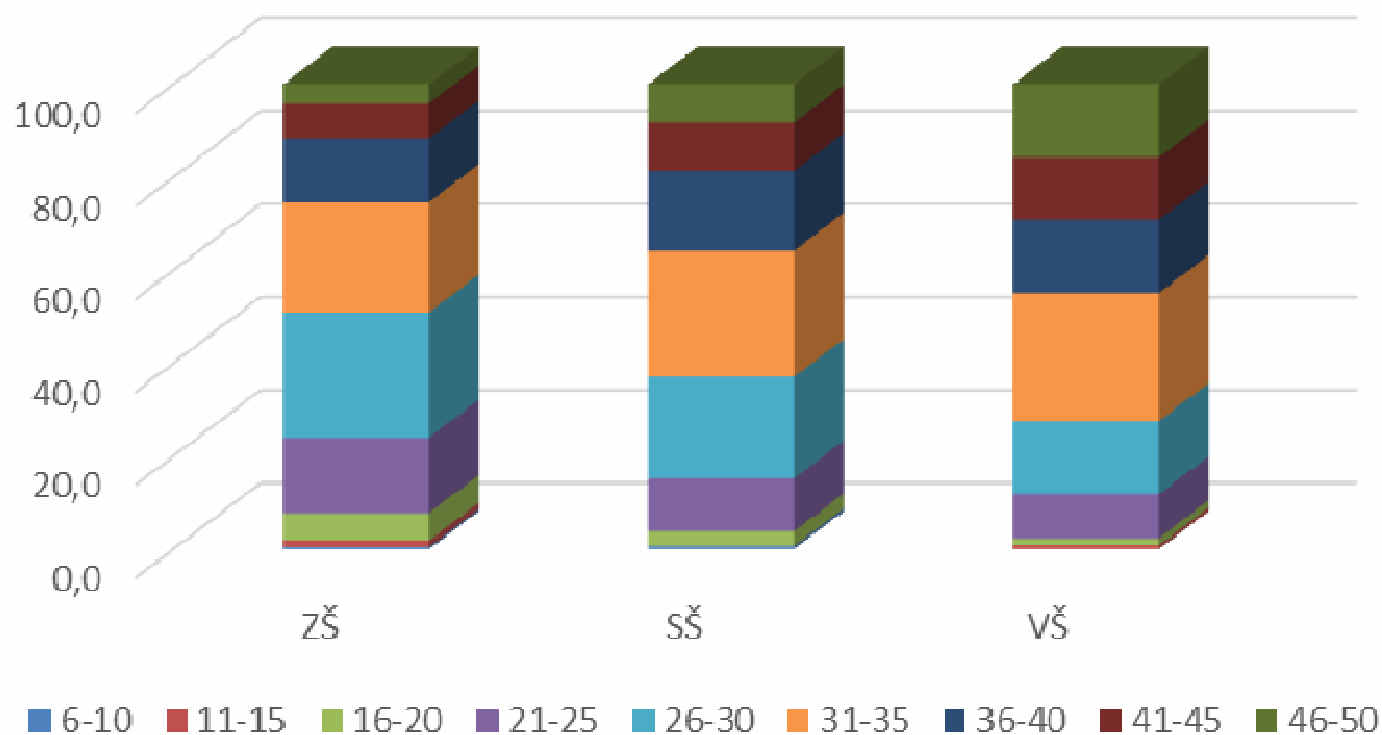
Zdravotní gramotnost obecná dle věku

Zdravotní gramotnost se zvyšuje s výší vzdělání

30

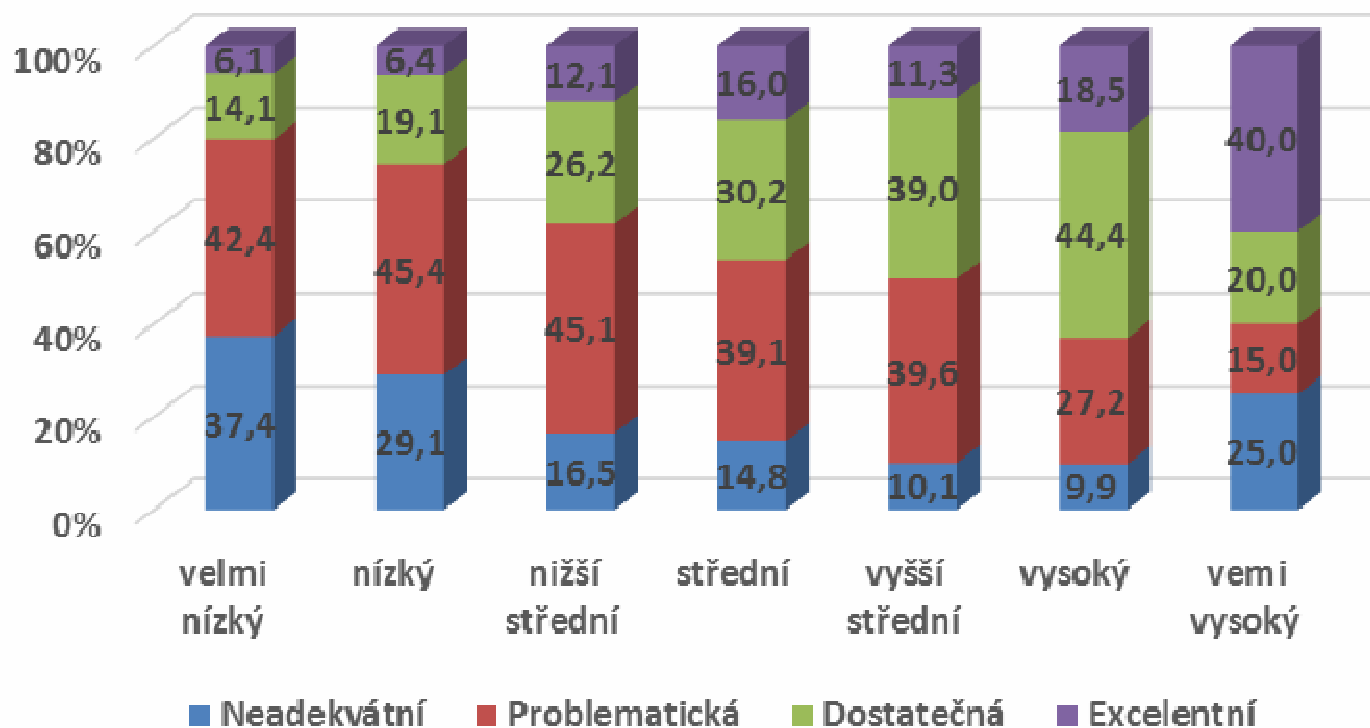
Zdravotní gramotnost dle vzdělání

Zdravotní gramotnost roste se subjektivním sociálním statusem

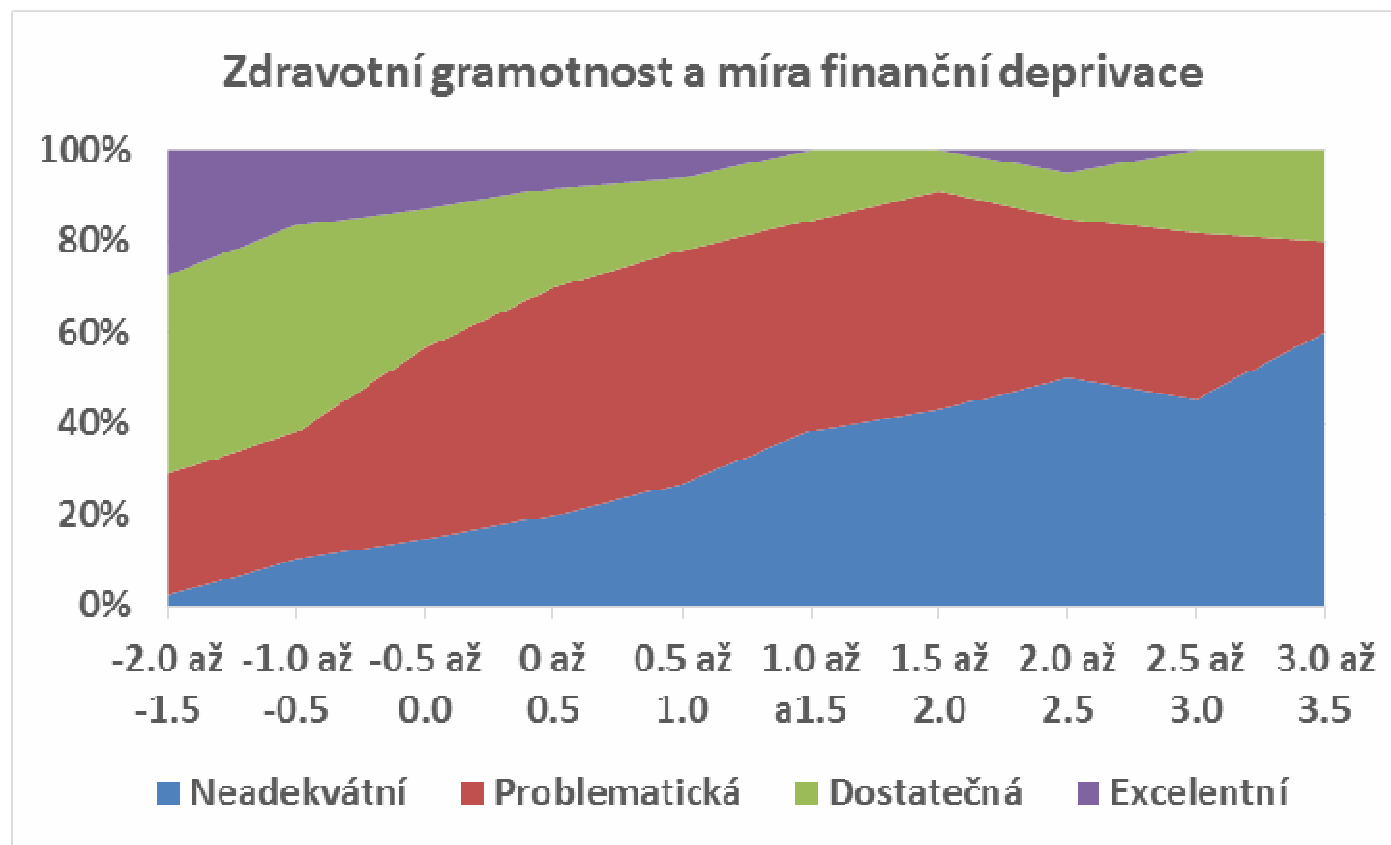
31

Zdravotní gramotnost a sociální status

Finanční deprivace ovlivňuje velkou měrou zdravotní gramotnost

32

Nejdůležitější prediktory omezené zdravotní gramotnosti

33

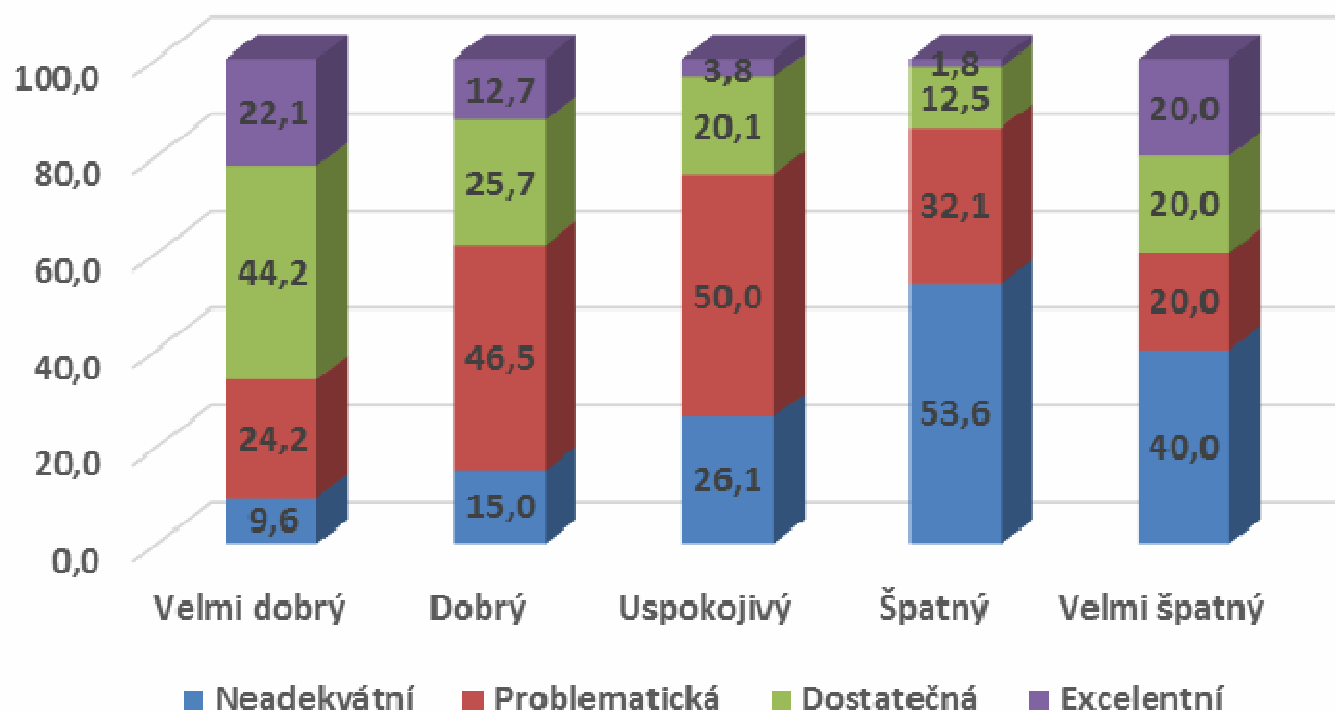
1. Finanční deprivace (schopnost platit účty, léky, zdravotnické prostředky, návštěvy lékaře)
2. Subjektivní sociální status
3. Vzdělání
4. Věk
5. Pohlaví

(Multivariační model na podkladě regresní analýzy –
výsledky EU HLS – 8)

Zdravotní stav souvisí se zdravotní gramotností

34

Zdravotní gramotnost dle zdravotního stavu

Závěry

35

- Úroveň celkové zdravotní gramotnosti je v ČR pod průměrem EU-8, ČR je na 8. místě z 9 zemí, výrazně zaostává za nejlepšími (NL, IE, DE, PL), je srovnatelná s AT
- Obdobné výsledky přináší i data o ZG v oblastech zdravotní péče, prevence nemocí a podpory zdraví
- Z jednotlivých oblastí zdravotní gramotnosti je nejhorší situace u podpory zdraví
- Podprůměrná úroveň ZG vyplývá i z komparace odpovědí na jednotlivé meritorní otázky
- Česká data potvrzují sociální gradient zdravotní gramotnosti a podmíněnost vzděláním a věkem
- Souvislost mezi zdravotním stavem a zdravotní gramotnosti je silná

Výhled

36

- Další zpracování výsledků – komparace s daty EU-8
- Společná publikace výsledků
- Výzkum zdravotní gramotnosti v jednotlivých oblastech zdravotního chování (např. nutriční gramotnost etc.)
- Prohloubení výzkumu o motivační aspekt zdravotní gramotnosti
- Překlad brožury WHO „Health Literacy. Solid Facts“